

Även EU-institutionen måste få kritiseras

Svenska Dagbladet den 2 juni 2019

Resultatet i förra söndagens EU-val visar på polarisering i Europa. Både center-vänster- och center-höger-partier går kräftgång. Samtidigt skördar EU-kritiska partier dramatiska framgångar. Och de är inte den enda politiska kraft som fyller det tomrum som uppstått i mitten. Även den liberala vänstern och miljö rörelsen har växt.

Medierna varnar sedan länge för "det populistiska hotet mot Europas framtid" med hänvisning till EU-kritiska partier. Problemet med en sådan beskrivning är antagandet om orsakssambandet. Progressiva medelklassväljare, som ofta är koncentrerade till storstäder och identifierar sig som medborgare i ett globalt snarare än nationellt samhälle, antar att uppkomsten av högerpopulistiska partier skett oberoende av Bryssel.

Men kan inte denna framväxt förstås som en reaktion mot EU:s ständigt växande institutionella makt, eller mot att unionen i dag består av så många som 28 medlemsstater, eller mot den orealistiska drömmen om en europeisk identitet?

En grundläggande kritik mot EU är, och har alltid varit, graden av federalism: vad ska beslutas på federal respektive nationell nivå? Unionen har stegvis utvecklat federala särdrag och fått överstatlig makt på ett antal politikområden, till exempel den monetära unionen och frågan om arbetskraftens rörlighet. Genom Bryssels ansträngningar att harmonisera flyktingpolitiken har utövandet av EU:s makt emellertid alltmer gjort intrång även på kärnan av nationella ansvarsområden, som inre säkerhet och fördelningen av välstånd.

Federalismen är dock instabil till sin natur och kan kort sammanfattat falla genom implosion eller explosion. Med implosion avses en allt för vittgående centralisering av makt på federal nivå – vilket hittills utgjort kärnan i kritiken från den EU-skeptiska rörelsen. Explosion å andra sidan avser ett försvagat samarbete på federal nivå när medlemmarna börjar sträva efter sina egna mål i motsats till federala beslut. Detta förekommer särskilt under perioder av oro, såsom under en ekonomisk kris eller en invandringskris. EU är i dag på väg i den senare riktningen.

Man kan tycka att det är naturligt att motståndet mot EU-projektet växer i takt med att unionen utvecklas från en ekonomisk union mellan en handfull länder i riktning mot en europeisk "superstat". Medlemsstaters motstånd mot en sådan utveckling har dock väckt förvåning i Bryssel. Avgörande skillnader i medlemsstaterna – som språk, ekonomiska tillgångar, arbetsmarknad, regeringskvalitet, politisk historia och allra viktigast kultur – har trivialiserats i strävan efter europeisk integration.

Kritik mot EU:s demokratiunderskott har förlöjligats som extrema åsikter.

Opposition är en viktig del av den västerländska demokratins historia och fortlevnad. Den har utgjort brandvägg mot statsmaktens alltför vittgående expansion. EU är självfallet inte immun mot sådan kritik. Bryssels och EU-förespråkarnas största misstag har varit att avfärda oppositionen, utan att bevärdiga sig diskutera kritiken i sak.

Özge Öner